Jurisprudencija, 2001, t. 20(12); 45–49

RECIDYVINIO NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS LIETUVOJE ŠIUOLAIKINĖS PROBLEMOS

Dr. Gitana Jurgelaitienė

Lietuvos teisės universitetas, Teisės fakultetas, Kriminologijos katedra, Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 71 46 18
Elektroninis paštas crimlogd@ltu.lt

Pateikta 2001 m. vasario 7 d.
Parengta spausdinti 2001 m. balandžio 10 d.

Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Kriminologijos katedros vedėja doc. dr. ***G. Babachinaitė*** *ir šios katedros prof. habil. dr.* ***J. Galinaitytė***

Santrauka

Kriminologai pagrįstai teigia, kad recidyvinis nusikalstamumas kartu su nepilnamečių nusikalstamumu sudaro viso nusikalstamumo branduolį. Dvi nusikaltėlių kategorijos – nepilnamečiai ir recidyvistai – atlieka būtiną visai nusikalstamumo sistemai išlikti funkciją: jų dėka egzistuoja kriminalinė subkultūra, kuri yra nusikaltėlių sociumo kartų kaitos grandis [1, p. 82]. Recidyvinis nusikalstamumas – neatsiejama kiekvieno laikotarpio, visų šalių nusikalstamumo organinė struktūrinė dalis; skiriasi tik jo mastai, raiškos formos bei determinantės, todėl jis nuolat buvo aktualus. Tačiau maždaug nuo 1989 m., Lietuvoje prasidėjus kokybiškai naujam laikotarpiui, kintant visuomenės politinei, socialinei, demografinei, ekonominei, teisinei ir moralinei padėčiai kartu labai pakito ir visas nusikalstamumas, įskaitant ir recidyvinį. Ypač sustiprėjo neigiami recidyvinio nusikalstamumo kiekybiniai ir kokybiniai pokyčiai. Vyksta akivaizdus recidyvinio, organizuoto ir profesionalaus nusikalstamumo apraiškų susiliejimas, jų integracija į vieną visumą. Stiprėja recidyvinio ir nepilnamečių nusikalstamumo rūšių tarpusavio sąsajos. Visa tai lemia dėmesio šiuolaikiniam recidyviniam nusikalstamumui aktualizavimą.

Recidyvinio nusikalstamumo prevencijos aktualumą patvirtina mokslininkų kriminologų darbai bei pirmieji atkurtoje nepriklausomoje Lietuvoje moksliniai tyrimai „Nusikalstamumo Lietuvoje būklė, struktūra ir vystymasis" įgyvendinant mokslo programą „Nusikalstamumas ir kriminalinė justicija". Lietuvos teisės universiteto ir Teisės instituto mokslininkų grupė, ištyrusi pereinamojo į rinkos ekonomiką laikotarpio nusikalstamumą, jo kiekybinius ir kokybinius pokyčius, jo objektyvias ir subjektyvias priežastis, nustatė svarbiausias nusikalstamumo prevencijos bei kontrolės kryptis. Remiantis šių tyrimų išvadomis, kuriant nacionalinę nusikalstamumo prevencijos bei kontrolės sistemą Lietuvoje, prioritetinis dėmesys skirtinas socialinės prevencijos priemonių sistemai kurti, teistų asmenų resocializacijos ir adaptacijos visuomenėje problemai spręsti (nusikaltimų recidyvo prevencijai) [2, p. 108]. Būtent pastarosios problemos kai kurie aspektai ir nagrinėjami šiame straipsnyje.

Vienas iš veiksnių, turinčių didelę įtaką recidyviniam nusikalstamumui, yra valstybinio mechanizmo, garantuojančio laisvės atėmimo bausmę atlikusių asmenų socialinę adaptaciją, nebuvimas. Postpenitencinės pagalbos suteikimo tokiems asmenims būtinumas yra visuotinai pripažintas ir patvirtintas tarptautiniais teisės aktais. Pavyzdžiui, 1995 m. Ženevoje įvykusiame

pirmajame Suvienytųjų Nacijų Organizacijos kongrese dėl kelio užkirtimo nusikaltimui ir dėl elgesio su teisės pažeidėjais priimtose „Tipinėse minimaliose elgesio su kaliniais taisyklėse" įtvirtinta svarbi nuostata, kad valstybės (visuomenės) pareigos nesibaigia nuteistajam atlikus kriminalinę bausmę [3, p. 166].

Nepriklausomoje Lietuvoje vykstančios paveldėtos penitencinės sistemos reformos tikslas – sukurti vadinamąją pažangią arba airišką kalinimo sistemą, t.y. įgyvendinti pažangaus laisvės atėmimo ir bausmės atlikimo principą. Remiantis šiuo principu, jau daugiau kaip 100 metų pasaulyje vykdoma laisvės atėmimo bausmė. Recidyvo prevencijos požiūriu svarbi pažangios kalinimo sistemos skirtybė yra valstybės pareiga rūpintis nuteistuoju, padėti jam atlikus bausmę readaptuotis visuomenėje [4, p. 35–37].

Taigi asmenų, atlikusių kriminalinę, ypač laisvės atėmimo, bausmę, adaptacija, jų prisitaikymas prie naujų ir sudėtingų gyvenimo sąlygų visuomenėje, makro– ir mikro aplinkoje, visiškai pagrįstai laikoma recidyvinio nusikalstamumo socialinės prevencijos prioritetine kryptimi. Labai pasikeitus šiuolaikinio sociumo gyvenimo sąlygoms ir raiškos formoms, šalį apėmus socialinei, ekonominei ir moralinei krizei, spręsti kriminalinę bausmę atlikusių asmenų adaptacijos problemas darėsi vis sunkiau, ėmė strigti jos įgyvendinimo mechanizmai.

Socialinė adaptacija suprantama kaip individo (grupės individų) prisitaikymas prie visuomenės, makroaplinkos, prie joje vyraujančių visuomeninių santykių, normų, vertybių, kultūros [5, p. 222–231]. Socialinė adaptacija iš esmės skiriasi nuo socialinės–psichologinės adaptacijos, kuri aiškinama kaip asmenybės artimiausios socialinės aplinkos jam keliamų moralinių reikalavimų, socialinių nuostatų ir sistemos vertybinių orientacijų supratimas [6, p. 100]. Kitaip tariant, šiuo atveju kalbama apie individo adaptacijos mikroaplinką. Mano manymu, į asmenų, atlikusių kriminalinę bausmę, socialinės adaptacijos turinį svarbu įtraukti gausios visuomenės dalies (iš laisvės atėmimo vietų išėjusių asmenų) prisitaikymą prie kitos visuomenės dalies (esančių laisvėje), taip pat prie vyraujančių tos visuomenės vertybių, moralės bei teisės normų, prie dvasinių ir ideologinių jos būsenų. Svarbiausia šiame procese yra tai, jog į naują visuomenę besiintegruojantys asmenys turėtų lygias teises ir, siekdami lygiateisio visuomenės nario statuso, vykdytų atitinkamas pareigas. Tik taip galima iš dalies išvengti stigmatizacijos, „atstumtųjų" padėties visuomenėje padarinių, palengvinti resocializacijos galimybes. O tai ir yra recidyvo prevencija.

Bausmę atlikusių asmenų socialinės adaptacijos mechanizmas gana sudėtingas ir prieštaringas. Jo sėkmingas funkcionavimas priklauso nuo daugelio socialinių, ekonominių, kriminologinių, teisinių ir organizacinių veiksnių. Jis gali susikomplikuoti visuomenės nestabilumo sąlygomis, kilus politiniams arba net religiniams konfliktams, šalį apėmus ekonominei krizei. Esamomis socialinėmis sąlygomis valstybėje egzistuoja akivaizdus kompleksas destabilizuojančių socialinių veiksnių, kurie stabdo bausmę atlikusių asmenų adaptacijos procesus. Šiuolaikinė visuomenė susirūpinusi politiniu ir kitokiu nestabilumu šalyje, o kaip sprendžiamos nuteistųjų ir anksčiau teistų asmenų problemos, ją domina tik tiek, kiek tai svarbu konkrečiais (asmeniniais) atvejais. Dėl ilgalaikės finansinės krizės valstybė gali skirti tik labai skurdžią materialinių lėšų, reikalingų šiai asmenų kategorijai paremti, dalį.

Išėjusių iš laisvės atėmimo vietų asmenų socialinės adaptacijos procesas gali būti stichinis ir valdomas. Vykstant stichiniam socialinės adaptacijos procesui, valstybė nedaro juntamo poveikio tokių asmenų migracijai šalyje ir už jos ribų, negali daryti didelės įtakos jiems įsidarbinant, apsirūpinant gyvenamuoju būstu, be to, negali daryti jokio auklėjamojo poveikio per savo valstybines ir visuomenines struktūras. Šalyje susiklosčius kritinei padėčiai, bausmę atlikusių asmenų socialinio lygmens adaptacijos procesas artėja prie stichinio.

Tuo tarpu valdomas socialinės adaptacijos procesas numato galimybę tiksliai prognozuoti, kiek ir kokių kategorijų asmenų į laisvę bus išleista per 3–5 metus, planuoti socialinės paramos lėšas (atsižvelgiant į atskiras asmenų kategorijas), įtraukti tam tikrus visuomenės pagalbos fondus, šį procesą teisiškai reglamentuoti, aiškiai paskirstyti valstybinių institucijų bei visuomeninių organizacijų funkcijas. Be to, bausmę atliekančių asmenų analizė leidžia ne tik prognozuoti, kiek asmenų bus išleista vienais arba kitais metais, bet ir remiantis socialiniais–demografiniais požymiais (lytimi, amžiumi, sveikatos būkle, turima specialybe, gyvenamąja vieta, šeima, giminėmis ir t.t), kriminologiniais bei baudžiamaisiais–teisiniais duomenimis numatyti kokybines charakteristikas. Vadovaujantis tokiomis prognozėmis galima toliau

planuoti efektyvią veiklą: kaip jau minėjau – numatyti finansines galimybes, steigti adaptacijos centrus ir vietas juose, planuoti darbo vietas sudarant darbo sutartis su darbdaviais, siekti, jog teisėsaugos institucijos diferencijuotai kontroliuotų tam tikrų asmenų elgesį ir pan.

Remdamiesi tuo, kas pasakyta, panagrinėkime bausmę atlikusių asmenų socialinės adaptacijos mechanizmą ir jo valdymą. Visų pirma tikslinga nustatyti atskaitos tašką – t.y. nuo kurio momento tiriamas mechanizmas pradeda funkcionuoti. Jau atliekant laisvės atėmimo bausmę, ypač baigiamajame etape, sprendžiami svarbūs klausimai, glaudžiai susiję su vėlesne, jau laisvėje esančių asmenų adaptacija. Tokių klausimų sprendimas aiškiai užfiksuotas galiojančiame Pataisos darbų kodekse. Remiantis bausmės vykdymo tikslais, visas nuteistojo laisvės atėmimu bausmės atlikimo laikotarpis turi būti kuo panašesnis į nuteistojo parengimą išeiti į laisvę bendraja prasme. Europos įkalinimo įstaigų taisyklių 87 punkte pabrėžiama, kad: „... Visi kaliniai turi teisę naudotis specialiai parengtomis priemonėmis, siekiant jiems, jau išėjusiems į laisvę, padėti sugrįžti į visuomenę, šeimą, darbą“ [7, p. 15]. Per pastaruosius septynerius metus buvo priimta keletas įstatymų ir poįstatyminių aktų, reglamentuojančių socialinę pagalbą nuteistiesiems laisvės atėmimo vietose ir ruošiant juos išeiti į laisvę. Juose numatyta, jog bausmės atlikimo įstaigos, bendradarbiaudamos su savivaldybėmis, teikia pagalbą apgyvendinant ir įdarbinant anksčiau teistus asmenis, nuolatinės gyvenamosios vietos neturinčius asmenis apgyvendinant nakvynės namuose, invalidus, senelius (jų pačių prašymu) ir nepilnamečius siunčia į prieglaudą arba globos namus, teikia jiems materialinę paramą (pašalpos, drabužiai) ir t.t. Taigi įstatymas pats fiksuoja asmenų, ruošiamų išeiti iš įkalinimo įstaigų, socialinės adaptacijos parengiamąjį etapą.

Bausmę atlikusių asmenų socialinės adaptacijos proceso valdymo mechanizmo vienas pirmųjų etapų yra užtikrinti, kad būtų realiai sprendžiami minėtos kategorijos asmenų įkurdinimo klausimai. Šis valdymo etapas ypač svarbus labai „populiarios“ nepriklausomoje Lietuvoje amnestijos atvejais, kai į laisvę paleidžiama daug nuteistųjų. Atitinkamos valstybinės institucijos, medicinos ir socialinės pagalbos įstaigos, remdamosi nuolat gaunama išsamia informacija, gali kryptingai teikti paramą apgyvendinant ir įkurdinant bausmę atlikusius asmenis, atlikti auklėjamąjį darbą.

Nereikia argumentuoti nuostatos, jog recidyvinio nusikalstamumo prevencija numato ir teisinės reglamentacijos būtinybę. Socialinės adaptacijos teisinio reguliavimo būtinybė kyla iš visuomenės suinteresuotumo teisės normomis sureguliuoti reikšmingiausius santykius, susiklosčius nuteistiesiems atlikus kriminalinę bausmę, garantuojant konstitucinių teisių į darbą, gyvenamąjį būstą, išsilavinimą, į medicinos, socialinę ir kitokią pagalbą įgyvendinimą. Kita vertus, teisės normos turi nustatyti atitinkamų valstybinių institucijų ir visuomeninių organizacijų, sprendžiančių visą kompleksą socialinės adaptacijos proceso valdymo klausimų, teises, pareigas, kompetenciją, svarbiausias veiklos kryptis. Taigi teisinio reguliavimo objektą sudaro kompleksas visuomeninių santykių, kylančių dėl atliekančių laisvės atėmimo bausmę, ruošiamų paleisti bei atlikusių (visiškai arba iš dalies) šią bausmę asmenų ir susijusių su jų socialine adaptacija. Tokie visuomeniniai santykiai, atsižvelgiant į jų gausą, įvairovę ir socialinę svarbą valstybei (visuomenei), turi būti reguliuojami įstatymais, t.y. įstatyminiais aktais, reikšmingais tiek bausmės vykdymo laiko, tiek ir postpenitencinio laikotarpio požiūriu.

Vykdant bausmes svarbiausias įstatyminis aktas turėtų būti Bausmių vykdymo (pataisos darbų) kodeksas, kuriame numatytas teisės normų, reglamentuojančių socialinės adaptacijos parengiamąjį etapą, kompleksas. Šiuo požiūriu svarbu tokias teisės normas plėsti ir tobulinti įgyvendinant bausmių vykdymo politikos reformą.

Pripažįstant asmenų, atlikusių kriminalinę bausmę, socialinės adaptacijos parengiamojo etapo teisinio reguliavimo svarbą reikėtų pabrėžti, kad svarbiausiu norminiu aktu galėtų tapti Kriminalinę bausmę atlikusių asmenų socialinės adaptacijos įstatymas. Jo socialinė būtinybė paaiškinama taip. Visų pirma toks įstatymas užpildytų esminę teisinio reguliavimo spragą nagrinėjamos asmenų kategorijos socialinės adaptacijos klausimais. Be to, šiuo metu galiojanti bausmę atlikusių asmenų įdarbinimo ir buitinių klausimų sprendimo tvarka bei jos teisinio reguliavimo sistema prieštarauja humanizmo ir socialinio teisingumo principams, neužtikrina tokių asmenų konstitucinių teisių į darbą, gyvenamąjį būstą, taip pat į sveikatos, šeimos interesų apsaugą ir įgyvendinimą. Nėra aiškiai nustatyti socialinės adaptacijos proceso valdymo subjektai, jų funkcijos bei kompetencija. Šiuo metu teisės aktuose nenustatyta nuteistųjų, atlikusių

bausmę ir sergančių tuberkulioze ar narkomanija, siuntimo į gydymo (tuberkuliozės ir narkomanijos) centrus tvarka. Nemaža laisvės atėmimo bausmę atlikusių asmenų dalis yra invalidai, pensininkai. Šių asmenų kategorijų tolesnio likimo teisinio reglamentavimo klausimai taip pat problemiški.

Kaip jau minėjau, galiojančiame Pataisos darbų kodekse yra numatyta keletas nuostatų, susijusių su tiriamos kategorijos asmenų buities ir įdarbinimo klausimais. Tačiau bausmę atlikusių nuteistųjų buities ir įdarbinimo problemų sprendimas, atsižvelgiant į Bausmių vykdymo įstatymu reguliuojamų santykių specifiką, nėra minėtos teisės šakos teisinio reguliavimo dalykas. Bausmių vykdymo teisiniai santykiai nustoja veikę pasibaigus kriminalinės bausmės terminui. Todėl visas bausmę atlikusių asmenų gyvenimo sritis teisiškai turėtų nustatyti kitos teisės šakos (administracinė, darbo, civilinė ir t.t). Šiuo požiūriu atrodytų teisinga, jei pagalbą, postpenitencinę paramą bausmių vykdymo įstatymo normos reglamentuotų nuteistiems, ruošiamiems išeiti į laisvę, o ne išėjusiesiems iš įkalinimo vietų asmenims. Būtent postpenitenciniu laikotarpiu kylantys klausimai būtų sprendžiami remiantis Asmenų, atlikusių kriminalinę bausmę, socialinės adaptacijos įstatymu. Toks įstatymas užpildytų šios asmenų kategorijos tam tikrų gyvenimo sričių teisinio reglamentavimo spragas tiriamos sferos norminių aktų sistemoje.

Taigi būtų tikslinga konkrečiau panagrinėti minėto įstatymo nuostatų galimą turinį. Visų pirma šio įstatymo svarbiausias tikslas turi būti procesiškai užtikrinti, kad būtų įgyvendintos iš laisvės atėmimo vietų išėjusių asmenų konstitucinės teisės: teisė į darbą, gyvenamąjį būstą, medicinos, socialinę ir kitokią pagalbą, atitinkančią 1948 m. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos bei 1966 m. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto principines nuostatas. Svarbi įstatymo dalis, kurioje kalbama, kad įstatyme ne šiaip deklaruojami bausmę atlikusių asmenų darbo ir buities klausimai, o nustatoma jų sprendimo tvarka. Tokios teisės normos reikšmingos tuo, kad procedūriškai užtikrina minėtų žmogaus subjektinių teisių įgyvendinimo galimybes. Tai didelis postūmis tiriamos srities visuomeninių santykių teisinio reglamentavimo klausimais, nes šiuo metu galiojantys įstatymai daugiausiai numato materialines, o ne procesines normas.

Labai svarbu nustatyti pagrindinius subjektus, atsakingus už anksčiau teistų asmenų teisių įgyvendinimą, jų kompetenciją ir veiklos kryptis. Lietuvoje teikiamos valstybinės pagalbos bausmę atlikusiems asmenims neveiksmingumas paaiškinamas visų pirma tuo, kad šį darbą atlieka ne tie subjektai, kurie galėtų spręsti socialinės paramos problemas. Subjektai neretai tampa bejėgiai spręsdami labai reikšmingus tiriamos kategorijos asmenų įdarbinimo, gyvenamojo būsto ir būtiniausius buities klausimus. Pagalbos (paramos) darbo ir buities klausimais suteikimo nagrinėjamos kategorijos asmenims funkciją vykdantis pagrindinis subjektas neturėtų būti vidaus reikalų įstaigos, kurios neturėdamos atitinkamos kompetencijos bei reikiamų materialinių išteklių negali veiksmingai spręsti minėtų klausimų komplekso. Todėl recidyvinio nusikalstamumo socialinės prevencijos požiūriu reikšminga nuostata dėl valstybinės valdžios institucijų veiklos rengiant socialinio ir ekonominio pobūdžio priemones socialinės pagalbos anksčiau teistiems asmenims teikti. Manyčiau, kad pagrindiniai subjektai, įgyvendinantys socialinę adaptaciją, turėtų būti savivaldos institucijos bei tam tikslui sukurtos visuomeninės organizacijos.

Be to, vienas iš esminių įstatymo dėl asmenų, atlikusių kriminalinę bausmę, veikimo principų turėtų būti socialinė pagalba be prievartos. T.y. tokio įstatymo normos turėtų galioti tik tų asmenų atžvilgiu, kuriems būtina socialinė pagalba ir kurie patys tokios pagalbos kreipiasi į valstybines institucijas bei visuomenines organizacijas. Neprievartinės socialinės pagalbos principas pagrįstas pačiu socialinės adaptacijos proceso, kaip neprievartinio proceso, esme.

Kriminalinę bausmę (ypač laisvės atėmimo) atlikusių asmenų socialinės adaptacijos procesus norėčiau baigti nagrinėti žymaus prancūzų filosofo, daug tyrinėjusio nusikaltimo genezę, baudimo sampratos raidą, bausmės ir valdžios ryšius, M. Foucaulto pastabomis: „Sąlygos, kuriose atsiduria išėję į laisvę kaliniai, fatališkai pasmerkia juos naujam nusikaltimui. Nusikaltimas dažniausiai vėl padaromas savavališkai grįžus iš tremties, neįstengus gauti darbo, pradėjus valkatauti...“ [8, p. 316].

Baigiant nagrinėti recidyvinio nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje kai kurias šiuolaikines problemas reikėtų pabrėžti, kad baudžiamoji ir penitencinė sistemos turi užtikrinti tokią pavojingų nusikaltėlių elgesio kontrolę, kuri neleistų recidyvui vyrauti viso nusikalstamumo

struktūroje, kai pats nusikalstamumas turi tendenciją didėti. Šioje veikloje būtinas bendras požiūris, būtina sukurti optimalų prevencijos ir prievartos priemonių kompleksą. Be to, visuomenės gyvenimas keičiasi taip greitai, kad nusikalstamumo bendrai ir recidyvinio konkrečiai prevencijos teisiniai pagrindai greitai gali tapti neveiksmingi, kad ir kiek būtų dedama pastangų juos konceptualiai kuriant. Manyčiau, svarbiausias pereinamojo laikotarpio reikalavimas, o kartu ir prevencinės veiklos efektyvumo garantas – pasirengti galimam manevrui koncepcijos ir ją atspindinčių teisės aktų lygmeniu, atsisakyti pretenzijos į nekintamą oficialų nusikaltimų prevencijos modelį.

✦✦✦

Literatūra

1. **Ли Д. А.** Преступность в структуре общества. – Москва, 2000.
2. **Nusikalstamumas** ir kriminalinė justicija: mokslo programos baigiamoji ataskaita. – Vilnius, 1997. II knyga.
3. **Žmogaus** teisės. Tarptautinių dokumentų rinkinys. – Vilnius, 1991.
4. **Blagg H., Smith D.** Prison and sentencing trends // Crime, penal policy and social work. – London, 1989.
5. **Зотова О. И., Княжева И. К.** Некоторые аспекты социально-психологической адаптации личности // Психологические механизмы регуляции социального поведения. – Москва, 1979.
6. **Шмаров И. В.** Предупреждение преступлений среди освобожденных от наказания. – Москва, 1974.
7. **The European** prisons rules. Council of Europe Press, 1994.
8. **Foucault M.** Disciplinuoti ir bausti. Kalėjimo gimimas. – Vilnius, 1998.

✦✦✦

The contemporary Problems of Prevention of recidivist Criminality in Lithuania

Dr. G. Jurgelaitienė
Law University of Lithuania

SUMMARY

Ten years of independence have brought radical changes into nearly all spheres of social live. One of the negative consequences of the cardinal political and economic reforms in Lithuania after 1990 is an increase of crime. The rate of repeated crime has risen. The number of prisoners has increased. The more crowded prisons is the only „novelty" gained in the years of independence.

One of the main urgent problems in Lithuania is the control of criminality – that of trying to keep delinquents and criminals from getting into trouble with the law again. Unlike the literature on self – reporting, that on diagnosing, predicting and treating recidivism is extensive. But the history of recidivism is one of frustration. To this day, not much is known about what makes people more or less likely to recidivate, and the range of alternatives for dealing with recidivism remains limited. Here, instead, the author has concentrated on the aspect of control recidivist criminality – prevention of recidivist criminality in Lithuania.

There are a lot of groups of people in the state, who need social security and social supporting. Inmates and people who return from imprisonment are the one who need social supporting. Imprisoned people and people who returned from imprisonment have problems related with their adaptation in the society. The important precondition of recidivism prevention is an ex–prisoners adaptation in society and their further crime prevention. There is no system of integrating an ex–prisoners into society in Lithuania. The author analyses the possibilities to make more effective the process of an ex–prisoners social adaptation. The author analyses how prison administration, municipality department of guardianship and community solve their adaptation problems, help these people with a living place, legal living source and so on.

The author also analyses the legal grounds of social prevention of recidivist criminality in Lithuania and suggests to perfect legal grounds. As for recidivism, we have finally found a measure of criminality that can be controlled.